

Кои са проблемите пред устойчивото стопанско ползване на ЗВПС

Проблемите се дължат в голяма степен на неблагоприятните процеси и тенденции, проявяващи се в периоди на криза в развитието на българското селско стопанство, а именно:

- застрашени системи на традиционно производство поради тяхната нерентабилност;
- преминаване към екстензивни форми и методи на производство, не като алтернатива за постигане на устойчивост, а по икономически причини;
- несъобразено с особеностите на съответното географско място земеделие, увреждащо земите;
- различна степен на разруха, обхванала подотраслите на животновъдството;
- техническото и технологично изоставане;
- масовото използване на неподходящи земеделски практики, не щадящи природните ресурси;
- административно - правните пропуски и недостатъци в уредбата, касаеща стопанисването на земите с висока природна стойност;
- прилагане в някои райони на интензивни селскостопански методи (например интензивно торене с азотни торове, интензивна механизация и др.), осигуряващи свръхпроизводство, но увреждащи околната среда и земите.
- изследванията показват, че тези райони са значително по-бедни на животински и растителни видове, в сравнение с районите на природосъобразно земеделие;
- недостатъчно кадри с необходимото образователно и квалификационно равнище, с подходящи управленски и икономически знания, умения и компетентности;
- обезлюдяване на селските райони (в селата живее под 20% от активното население);
- значително по-висока степен на бедност в селските райони (ниски доходи, нисък стандарт на живот), в сравнение с градовете.

Какво е необходимо да бъде направено

Европейският съюз силно подкрепя интензивното сътрудничество между всички страни членки, за опазване на биологичното разнообразие на Европа. За мигриращите видове, каквито са например птиците, държавните граници нямат значение, а по-скоро от местата, където да могат свободно да се хранят и размножават. С установяването на мрежата НАТУРА 2000 всяка страна членка ще даде своя принос в опазването на биоразнообразието на континента Европа и в същото време се предвижда подобряване на социалното и икономическо състояние.

Какво може да направи правителството на България

Правителството на България трябва да подсили необходимото законодателство, с което да защити мрежата НАТУРА 2000. Това означава не само спазване на правилата и директивите на ЕС, но и законодателството, което вече е утвърдено на национално ниво. Подробна информация може да се намери на интернет страницата на Министерството на земеделието и храните - www.mzh.government.bg и на Министерството на околната среда и водите - www.moew.government.bg. Също така на интернет страницата на ЕС може да се намери информация, свързана с политиката на управление на околната среда в Европа - www.ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm

Какво могат да направят фермерите

Земеделците, като директни ползватели на огромни територии ЗВПС в България, могат да допринесат чрез своята дейност за устойчиво стопанисване на земите, които поддържат, опазват и съхраняват.

Всички полустествени ливади и пасища се нуждаят от традиционни земеделски практики на обработка, за да запазят състоянието си. Това означава да се насърчат традиционните модели за паша и сенокос, както и да се избягва употребата на изкуствени торове или пестициди.

Кои са необходимите изисквания за опазване и поддържане на ЗВПС

Отговорът на този въпрос се състои в това, че фермерите трябва да стопанисват земите си така, както са го правили и преди столетия. В същото време се налагат изисквания, които спомагат да се предвидят необходимите условия за запазване доброто състояние на земите с висока природна стойност. Такива изисквания са например:

- брой пасящи животни на ха.
- периода на косене и др.

Възможности за компенсации на фермерите, стопанисващи „Земис висока природна стойност“

Националната програма за развитие на селските райони включва възможности за насърчаване на фермерите, чрез компенсиране и финансиране на някои техни дейности.

Накратко описание на мерки, които се прилагат за защита на природната стойност на земеделските земи:

Код мярка	Мярка и подмярка	Цел	Бележка
214	Агроекологични плащания	да поощри въвеждането на щадящи околната среда методи на земеделско производство.	Всички агро-екологични мерки са доброволни
	ЗВПС 1	възстановяване и поддържане на недоизпасани затревени площи с ВПС.	
	ЗВПС 2	възстановяване и поддържане на преизпасани затревени площи с ВПС.	
	ЗВПС 4	поддържане на местообитанията на защитени видове обработваеми земи, разположени в орнитологично важни места.	
213	Плащания по НАТУРА 2000 за земеделски земи	да компенсира стопаните за претърпявани загуби, свързани с неизбежни ограничения, необходими при изграждането на НАТУРА 2000 зони.	тази мярка се изпълнява само за дейности, които са задължителни за изпълнение за фермерите.

Подробно описание на всички мерки може да бъде намерено на интернет страницата на Министерството на земеделието и храните www.mzh.government.bg

Тази брошура е част от проект финансиран от Министерство на земеделието, природата и качеството на храните на Кралство Нидерландия по Програма BBI MATRA. Министерството не носи отговорност по съдържанието.

Ministry of Agriculture,
Nature and Food Quality

Водеща организация по проекта:

Цялостното управление на проекта се извършва от Център за развитие на иновациите към Университета във Вагенинген, Холандия.

www.ceie.org

www.cdi.wur.nl

Партньори по проекта:

Информационен и учебен център по екология

Българска фондация „Биоразнообразие“

СДП „Балкани“

WWF - офис България

Orbicon Natura and Aquatic Environment, Дания

DLG - Government Service for Land and Watermanagement, Холандия

Въвеждане на природосъобразни земеделски практики в зоните от НАТУРА 2000

Фермерите – пазители на земите с висока природна стойност в НАТУРА 2000

Една от най-забележителните страни на природата в Европа, сравнена например с тропическите дъждовни гори в Бразилия или с блатата в Русия, е че значителна част от нея е неизбежно свързана със земеделието. Например низинните или високопланинските пасища или ливади са важен тип местообитания, образували се в следствие на различни, дългогодишни, земеделски практики и които предлагат специфични условия на живот, необходими за някои, често много редки, растителни и животински видове. В Европа има много стопанства, които допринасят за богатството и многообразието от местообитания и видове на континента.

Над 60% от територията на общо 27 членки на ЕС включва селски райони. Повече от 56% от населението на ЕС живее в тези райони. Фактът, че България е държава със запазени традиции в земеделието, както и нейното уникално географското положение и специфичен релеф, поставят държавата на едно от челните места в Европа по многообразие на животински и растителни видове.

Политика на ЕС: НАТУРА 2000

Основната двигателна сила на съвременното общество е нарастващото социално и икономическо благосъстояние. То неизменно е съпътствано от повишаване на продукцията и потреблението на стоки и услуги, което за съжаление, най-често води до влошаване качеството на околната среда. Може да се каже, че докато човечеството просперира и се разраства - природата се свива.

Дали наистина ни пука, че вида „никому неизвестна“ пеперуда е на път да изчезне? А дали сме наясно, че ако тази пеперуда изчезне, заедно с нея загиват още няколко вида буболечки, след тях няколко вида растения, а след тях и някои диви животни. Такъв резултат води до прекъсване на екологични взаимовръзки между екосистемите, или казано на по-научен език - деградация на екосистемите. Същевременно с това, екосистемите губят още от капацитета си, предлагайки на хората други услуги, като например естествено пречистване замърсени води, опрашване на култури, намаляват риска от природни катастрофи (каквито са например наводненията), забавят ефекта от климатичните промени.

Колкото повече се разширява, ЕС осъзнава, че ключовото изречение в началото на предния абзац не е съвсем довършено и трябва да звучи така: Докато човечеството просперира и се разраства - природата се свива, а когато природата около нас намалее, с нея ще намалее и благосъстоянието на човека, и то два пъти по-бързо от колкото можем да си представим.

Загубата на такова разнообразие от видове (говорим за онези малко познати видове пеперуди, буболечки и растения) означава значителна загуба на икономически и социални ползи, които придобиваме благодарение на екосистемите, а именно:

- храни и други продукти;
- разкриване на нови работни места;
- диверсификация на местната икономика и повишаване на качеството на околната среда.

Една от най-важните стъпки, която може да бъде предприета, за да се избегне загубата на повече екосистеми, заедно с ползите, които те предоставят, е възникването и установяването на европейската екологична мрежа НАТУРА 2000.

НАТУРА 2000 представлява крайъгълен камък в природозащитната политика на ЕС. Целта ѝ според европейската директива за местообитанията е „да подсигури биоразнообразието, чрез опазване на природните местообитания, на дивата флора и фауна в териториите на всички европейски страни членки“.

Днес НАТУРА 2000 мрежата включва места от всички 27 страни членки на ЕС - събрани заедно могат да образуват територия с площ, дори два пъти по-голяма от тази на Германия. Не е чудно, че в България мрежата покрива около 34% от територията на страната.

Какво представлява понятието „Земите с висока природна стойност“

Земеделието често се припознава като най-големият враг на биоразнообразието. Но както бе споменато, Европа е силно зависима от земеделските си земи, заради специфичното биологично многообразие, което ги съпътства.

В България 30% от пасищата и ливадите са оценени като земи с висока природна стойност. Те са ценен ресурс за изхранването и поминъка на местното население и имат неизменна роля като източник на екосистемно и ландшафтно разнообразие.

Земите с висока природна стойност (ЗВПС) са относително ненарушени природни територии, с естествена и полустествена растителност, с ниска степен на стопанско усвояване.

ЗВПС са ресурсен запас и условие за развитие на стопански системи, поддържащи природната, социална и икономическа интегрираност и благоденствието на местните общности, чрез традиционни дейности и културни връзки, допринасящи за:

- опазване на биологичното разнообразие;
- съхраняване на местообитанията;
- подобряване на качеството на ландшафта;
- защита и обогатяване на природните ресурси;
- въвеждане на добри земеделски практики.

Как да разпознаем „Земите с висока природна стойност“

Стопанисваните и обработваеми земи с висока природна стойност заемат обширни площи в хълмистите и планинските височинни пояси, както следва:

I. Равнинно-хълмисти земи между 200 и 600 м. надморска височина, с плодородни черноземни и канелени горски почви, мозайки от земеделски култури с екстензивен начин на обработка, естествена и вторична растителност - синури, крайречни и полски ивици от храсти и дървета.

II. Ниско, средно и високопланински земи, разположени над 600 м. надморска височина, с кафяви, сиви-горски и планинско-ливадни почви, заети от естествени и вторични растителни съобщества. Такива са планинските и полупланинските мери и ливади, поддържани чрез пасищно животновъдство и косене, с минимална човешка намеса.

III. Обработваеми земи, важни за оцеляването на някои редки или мигриращи видове птици (например ниви, заети с житни култури).

Всички тези типове ЗВПС притежават поне една от следните характеристики:

- ниска степен на стопанско усвояване;
- наличие на естествена и полустествена растителност;
- разнообразие на земната повърхност и стопанисването ѝ.